

LİBERAL PERSPEKTİF: ANALİZ

SAYI: 4, OCAK 2017

‘BREXIT’ SONRASI İNGİLTERE VE AB BÜTÜNLEŞMESİNİN GELECEĞİ

Dr. Mustafa Kutlay

LIBERAL PERSPEKTİF ANALİZ

Sayı: 4, Ocak 2017

'BREXIT' SONRASI İNGİLTERE VE AB BÜTÜNLEŞMESİNİN GELECEĞİ

Dr. Mustafa Kutlay

© Dr. Mustafa Kutlay

© Özgürlük Araştırmaları Derneği, 2017

Bu çalışmadaki görüşler yazara aittir ve Özgürlük Araştırmaları Derneği'nin kurumsal görüşünü yansıtmaz.

Bu çalışma Friedrich Naumann Vakfı'nın katkılarıyla hazırlanmıştır.

Özgürlük Araştırmaları Derneği

📍 Turgut Reis Caddesi, No: 15/4 Mebusevleri Çankaya - Ankara

☎ 0312 213 24 00 ✉ info@ozgurlukarastirmalari.com

📘 ozgurlukarastirmalari 🐦 ozgurlukar

Tasarım ve Dizgi:
Liber Plus

Dr. Mustafa Kutlay

Dr. Mustafa Kutlay, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesidir. Lisans ve yüksek lisans eğitimini ODTÜ'de tamamladıktan sonra Koç Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'ndeki doktora çalışmalarında uluslararası/karşılaştırmalı politik ekonomi ve uluslararası ilişkiler teorileri üzerine yoğunlaşmıştır. Doktora tez araştırması sırasında Royal Holloway University of London bünyesinde akademik araştırmalar yapmıştır. Dr. Kutlay, University of Kent, Conflict Analysis Research Center (CARC) bünyesinde kıdemli araştırmacıdır. Uluslararası/karşılaştırmalı politik ekonomi, Avrupa ve Türkiye'nin politik ekonomisi, yükseler güçler ve bölgeselleşme, Türkiye-AB ilişkileri, Güney Avrupa (Yunanistan ve Kıbrıs) üzerine çalışmalarını sürdürmektedir.

İÇİNDEKİLER

Özet	5
Giriş	6
I. Referandum Öncesi İngiliz Siyaseti	7
II. 23 Haziran Referandumu: İngiliz Siyasetinde Kırılma Noktası	11
III. Brexit ve Avrupa Bütünleşmesinin Geleceği	16
Dağılma Senaryosu	18
Derinlikli Entegrasyon	18
Farklılaştırılmış Entegrasyon	19
IV. Sonuç Ve Genel Değerlendirme	23
Kaynakça	24

ÖZET

Fransa eski devlet başkanı Charles De Gaulle “İngiltere izoledir; her yaptığı şeyde oldukça karakteristik ve orijinal huy ve geleneklere sahiptir” tespitinde bulunmuştur. ‘Brexit’ referandumu ve Avrupa için şok edici sonucu bu sözün haklılığını bir defa daha ortaya koymuştur. İngilizler, sürpriz bir kararla AB’den ayrılma yönünde irade ortaya koymuş, bu karar pandora-nın kutusunun açılmasına neden olmuştur. ‘Brexit’ referandumu hem İngiliz siyaseti hem de Avrupa bütünleşmesi açısından kırılma noktalarından birini oluşturacaktır. Bu çerçevede, bu analizin amacı, referandum sonucunu analiz etmek ve Avrupa bütünleşmesine olası etkilerini tartışmaktadır. Analizin temel argümanı şudur: İngiltere’nin ayrılması AB’yi zayıflatan bir etki yapmıştır ve bundan sonra Avrupa bütünleşmesinde hakim retorik ‘farklılaştırılmış entegrasyon’ eksenine kayma eğilimine girebilir. Bu durum hem AB yönetim mekanizmalarını hem de AB’nin genişleme ve komşuluk politikaları çerçevesinde diğer ülkelerle ilişkilerini revize etmesini gerektirebilir.

GİRİŞ

İngiltere, 23 Haziran’da yapılan ‘Brexit’ referandumu ile önemli bir karar almıştır. İngiliz halkı, yüzde 52 oy oranı ile ülkelerinin AB üyesi olarak kalmasına karşı çıkarak hem İngiliz siyaseti hem de Avrupa bütünleşmesi açısından pandoranın kutusunu aralamıştır. Söz konusu referandum, muhtemelen, İngilizlerin yakın tarihlerinde verdikleri en önemli siyasi karar olarak tarihe geçerken, İngiliz siyaseti, AB’nin kurumsal geleceği ve uluslararası sistemdeki yeri açısından kapsamlı değişiklikleri beraberinde getirecek yoğun bir belirsizlik ve tartışma dönemine girmiştir. Bu analizin amacı, İngiltere’nin aldığı ‘Brexit’ kararının İngiliz siyasetine etkisini tartışmak ve Avrupa bütünleşmesine olası etkilerine dair senaryolar üretmektir. Bu kapsamda çalışmanın birinci bölümünde referandum öncesi İngiltere’deki siyasi partilerin yaklaşımı analiz edilecek, ikinci bölümde ise referandum sonrasında İngiliz siyasetinde yaşanan kapsamlı değişimler ‘Brexit’ sürecinin yönetimi bağlamında ele alınacaktır. Üçüncü bölümde, ‘Brexit’in Avrupa bütünleşmesi açısından olası etkilerine dair senaryolar tartışılacaktır.

I. REFERANDUM ÖNCESİ İNGİLİZ SİYASETİ

‘Brexit’ referandumunu İngiltere siyasetindeki tartışmaların son dönemde başlıca şekillendirici olmuştur. İngiliz siyasetinin farklı renklerini oluşturan partiler, ‘Brexit’ konusunda aldıkları pozisyona göre halkı iknaya çalışmıştır. Birlik’te kalmak yönünde kampanya yürütenlerin başında Muhafazakar Partinin lideri ve dönemin Başbakanı David Cameron gelmiştir. Cameron, 2013 yılında yaptığı bir açıklamada, tek başına iktidar olmaları durumunda İngiltere’nin AB içindeki statüsünü yeniden müzakere edeceğini, elde ettiği sonuçlara bağlı olarak da konuya ilişkin bir referandum düzenleyeceğini belirtmişti.¹ İngiliz halkı, 2015 yılında anket şirketlerini şaşkınlığa uğratarak Muhafazakarları genel seçimlerde tek başına iktidara getirince, Cameron açısından da 2013 yılında verilen taahhüdü yerine getirme zamanı gelmişti. Cameron da verdiği sözü tutarak Brüksel’de AB liderleriyle sıkı bir pazarlığa oturmuştur. Pazarlıklar sonucunda Cameron’un hassas olduğu temel konularda mutabakata varıldığı açıklanmıştır. Bu konular, göçmen işçilerin ülke dışındaki çocuklarına ilişkin devlet yardımlarının yeniden hesaplanması, göçmen işçilere verilen devlet yardımlarının gözden geçirilerek zorlaştırılması, ulusal Parlamentoların söz hakkının artırılması, İngiltere’nin Euro bölgesi düzenlemeleri nedeniyle mağdur olmaması ve Londra’nın finansal merkez hüviyetinin korunması ile AB’nin rekabeti teşvik edecek piyasa düzenlemelerini öncelemesi konularını içermektedir.²

Cameron, referandum boyunca, elde ettiklerinin Birlik’te kalmak için yeterli olduğu argümanını işlemiştir. Zira, her ne kadar istediği her şeyi elde edememiş olsa da Brüksel’den tamamen eli boş dönmemiştir. Bu nedenle AB içinde kalarak, Birlik’i “içeriden değiştirmek” için mücadele edilmesi gerektiğine yönelik net bir tavır takınmıştır. Referandum sürecinde ortaya çıkmıştır ki Muhafazakar Parti milletvekillerinin yarısından fazlası da kendisi gibi düşünmektedir. Ancak Cameron’ın argümanları, Avrupa şüphecilikleriyle mümeyyiz Muhafazakarların hepsini ikna edememiştir. 130 civarında milletvekili, elde edilen kazanımların “çok yetersiz ve göstermelik” olduğuna kanaat getirdiklerinden ‘Brexit’ konusunda ayrılma yönünde yoğun bir kampanya başlatmışlardır. Bu isimler arasında Londra Belediye Başkanı ve Cameron’ın güçlü varisi Boris Johnson ile

1. David Cameron, “UK’s Cameron Speaks on EU Membership”, Bloomberg, 23 January 2013,

2. Peter Foster, “EU deal: What David Cameron Asked for... and What He Actually Got,” The Telegraph, 14 June 2016.

Adalet Bakanı Michael Gove özellikle ön plana çıkmıştır. Muhafazakarlar AB içinde kalmanın İngiltere'ye fayda sağlamaktan çok ayak bağı olacağını iddia etmişlerdir. AB hukuku ve düzenlemeleriyle bağlı olmanın İngiltere'nin manevra alanını kısıtladığını ve aşırı bürokrasi nedeniyle İngiltere'nin ekonomik refahını potansiyeli nispetinde artıramadığını öne sürmüşlerdir. İngiltere'nin göçmenlere karşı sınırlarını kontrol edemiyor olması ise bir diğer büyük sorun olarak kampanya boyunca sıklıkla dile getirilmiştir. Ayrılma yanlısı Muhafazakarlar, AB ile İngiltere arasında, Johnson'ın ısrarla savunduğu, "Kanada modeli" tarzı bir ilişki öngörmüşlerdir. Bu modele göre, karşılıklı ticaret serbestisi sağlanırken, kişilerin serbest dolaşımı konusunda İngiltere'nin mutlak kontrole sahip olabileceği iddia edilmiştir.³

Muhafazakar Parti içindeki ayrılık, İşçi Partisi'nin pozisyonunu daha da önemli hale getirmiştir. Esasında, İşçi Partisi lideri Jeremy Corbyn'in, ilk aşamada, 'Brexit' konusunda net olmayan tutumu soru işaretlerine neden olmuştur.⁴ Ancak bir aşamadan sonra Corbyn liderliğindeki İşçi Partisi, yedi milletvekili hariç, İngiltere'nin AB'de kalması yönünde kampanya yürüteceğini açıklamıştır. Ancak 'Brexit' karşıtı tutumu, İşçi Partisi'nin kolay içselleştirebildiği ve seçmen tabanını ikna edebildiği bir tutum olmamıştır. Zira İşçi Partililer uzun bir süredir Avrupa'nın gittikçe artan oranda neoliberal çizgiye kaydığını, sermaye yanlısı politikaların işçi haklarını ve sosyal devlet anlayışını tahrip ettiğini düşünmekteydi. AB'nin Euro krizi ile aşırı kemer sıkma merkezli mücadele yöntemini de sert bir şekilde eleştiren Corbyn, kampanya süresince AB ve İngiltere için yeni bir 'üçüncü yol' gerekliliği üzerinde durmuştur.⁵ Bu hedefini gerçekleştirmek için de Birlik içinde kalıp mücadele vermenin alternatifler içinde en etkin yol olduğunu öne sürmüştür. Yani İngiliz İşçi Partisi de Cameron gibi 'AB içinde kal ve reforme etmeye çalış' mottosundan hareket etmiştir. Ancak sosyal demokratların hayalini kurdukları Avrupa'nın, Muhafazakarların Avrupasından çok farklı olduğunu belirtmek gerekir. Zira Muhafazakar Parti'nin kampanya bo-

3. Her ne kadar ayrılma yanlısı İngiliz vatandaşları açısından oldukça cazip bir model olarak gözükmüş olsa ve Muhafazakar seçmenin büyük kısmını ikna etmeyi başarsa da bu argümanların uygulanabilirliği açısından ciddi sorunlar bulunmaktadır. Analizin ileriki bölümlerinde konuya ilişkin detaylı bir tartışma yapılmaktadır.

4. Corbyn, 1975'te yapılan Ortak Pazar referandumunda, İngiltere'nin Birlik'ten ayrılması yönünde oy kullanmıştı.

5. Charlie Cooper, "EU Referendum: Jeremy Corbyn is now Genuinely against Brexit," Independent, 21 June 2016.

yunca şifa olarak gördüğü daha fazla serbestleşme, İşçi Partisi tarafında daha fazla tahribat yaratacak politikalar seti olduğu gerekçesiyle kampanya boyunca eleştirilmiştir.

İşçi Partisi ile Muhafazakarlar arasında devam eden mücadele, AB'nin içinde bulunduğu çoklu kriz ortamında tartışmaların tam merkezinde hayati bir tartışmaya işaret etmektedir. 2008 kriziyle birlikte AB, kısa süre içerisinde 'çoklu kriz sarmalı' ile baş başa kalmıştır. İlk olarak Euro krizi, AB içindeki dayanışma ruhuna büyük zarar vermiştir. Ekonomik krizle etkin mücadele edemeyen AB, akut ekonomik büyüme problemleri yaşamaya başlamıştır. 2010-2014 arasında Euro bölgesi sadece yüzde 0,7 oranında büyüyebilirken, İngiltere ise aynı dönemde Euro bölgesi ortalamasının 2,5 katı oranında büyümeyi başarmıştır. Bu nedenle İngilizler, AB'yi gittikçe artan oranda refah dağıtmaktan ziyade sorun üreten bir blok olarak algılamaya başlamıştır. İkincisi, on binlerce mültecinin kontrolsüz bir şekilde Avrupa kapılarını zorlaması, hâlihazırda Birlik içerisinde dolaşım ve yerleşme serbestisi konusunda tereddüt eden İngilizler açısından yeni kaygılara neden olmuştur. İngiltere, diğer üye ülkelerden gelenlere yönelik devlet yardımlarını kesmeyi ve bu kişilerin çalışmasına ilişkin kısıtlamalar getirmeyi düşündüğü sırada ortaya çıkan Suriye temelli mülteci krizi sadece AB'yi paralize etmemiş, aynı zamanda İngiltere'deki Avrupa-şüpheli fay hattını hareketlendirmiştir. Son olarak ise AB'nin başta Ukrayna ve Suriye krizleri olmak üzere, uluslararası ilişkilerde giderek artan oranda etkisi azalan bir aktöre dönüşmesi İngilizlerin keskin eleştirisini tetiklemiştir. Avrupa'nın eş zamanlı olarak Euro krizi, mülteci krizi ve derin bir kimlik krizine saplanmış olması aşırı partilerin tüm kıtada yükselmesine neden olmaktadır. Halklar, ana-akım siyasetin sorunları çözemediği bir ortamda aşırı uçlarda siyaset üreten aşırı partilere yönelme eğilimine girmektedirler. Avrupa'da yükselen aşırı sağ/sol trend, son dönemde İngiltere siyasetinin ufkunu da kaplamış durumdadır. Bu nedenle, aşırı eğilimleri ve katı göçmen karşıtı politikalarıyla bilinen Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi (UKIP) 'Brexit' tartışmalarında dikkate alınması gereken ve referandumun sonucunu belirleyen bir diğer aktör olarak sahneye çıkmıştır. Son seçimlerde yüzde 13 oy ile büyük atılım yaparak üçüncü büyük parti olan UKIP, İngiltere'nin kesinlikle AB'den ayrılması gerektiğini iddia eden etkili bir referandum kampanyası yürütmüştür.⁶ Konunun sofistike tartışma gerektiren ekonomik ve

Halklar, ana-akım siyasetin sorunları çözemediği bir ortamda aşırı uçlarda siyaset üreten aşırı partilere yönelme eğilimine girmektedirler. Avrupa'da yükselen aşırı sağ/sol trend, son dönemde İngiltere siyasetinin ufkunu da kaplamış durumdadır.

6. UKIP hakkında detaylı araştırma için bkz. Matthew Goodwin ve Caitlin Milazzo, UKIP: Inside the Campaign to Redraw British Politics, Oxford: Oxford University Press, 2015.

dış politika boyutlarından ziyade halkın hassasiyetlerini tetikleyen göç ve sınır kontrolü boyutuna odaklanan Nigel Farage liderliğindeki UKIP, 'egemenlik' kavramının cazibesi ve ülkeye 'göçmen akımını durdurma sözü' üzerinden İngiliz seçmeni ikna politikası izlemiştir.

II. 23 HAZİRAN REFERANDUMU: İNGİLİZ SİYASETİNDE KIRILMA NOKTASI

23 Haziran referandumunun sonuçları hem İngiliz hem de Avrupa siyaseti açısından bir şok etkisi yaratmıştır. Kayıtlı seçmenin yüzde 72’sinin (33,6 milyon kişi) oy kullandığı referandumda AB’den ayrılma yönünde oy kullananların oranı yüzde 51,9; AB’de kalma yönünde oy kullananların oranı ise yüzde 48,1 olarak açıklanmıştır. Referandum öncesi yapılan kamuoyu araştırmalarında AB’de kalma yanlılarının daha fazla oy alacağı tahmin ediliyor olmasından dolayı sonuçlar büyük bir şok etkisi yaratmıştır. 382 seçim bölgesinden 263 tanesinde ‘ayrılma yanlısı’ oyların yarısından fazlasını elde ettiği referandumda, İskoçya sınırlarındaki 32 seçim bölgesinin tümünde ‘AB’de kalma yanlısı’ oylar yarısından fazlasını oluşturmuştur. Referandum sonuçları analiz edildiğinde iki temel parametrenin belirleyici önemde olduğu ortaya çıkmaktadır. İlk olarak, İngiliz seçmeni içerisinde genç nüfus net bir şekilde ‘AB yanlısı’ tavır takınmıştır. Zira yaş gruplarına göre analiz edildiğinde görülmektedir ki 18-24 yaş aralığındaki seçmenler yüzde 64 oranında AB yanlısı oy kullanmıştır. 50 üstü yaş aralığındaki nüfus ise büyük oranda ‘AB’den ayrılma’ yönünde oy kullanmıştır. Ayrıca söz konusu kesimin sandığa gitme oranı genç nüfus ile kıyaslandığında oldukça yüksektir.

Tablo. Yaş gruplarına göre seçmen davranışı

Yaş grubu	Kalma (%)	Ayrılma (%)	AB üyesi olmadan geçirilecek ortalama yaşam
18-24	64	24	69
25-49	45	39	52
50-64	35	49	31
65+	33	58	16

Kaynak: YouGov

İkinci olarak, referandum sonucu İngiltere’nin küreselleşme yanlısı bölgeleri ile kırsal kesimler arasındaki farklılaşmayı net olarak ortaya koymuştur. Küreselleşme süreçlerine daha fazla entegre olmuş ve kozmopolitan kültürün hakim olduğu Londra ve çevresi ile AB üyeliğini kuvvetli bir şekilde destekleyen Kuzey İrlanda ve İskoçya’da büyük oranda ‘Birlik yanlısı’ sonuçlar ortaya çıkmışken, eğitim seviyesinin düşük olduğu kırsal kesim-

lerde tam tersi bir eğilim gerçekleşmiştir. Hobolt'un araştırmasına göre lisansüstü dereceye sahip kesimlerden sadece yüzde 25'i, üniversite diplomasına sahip kesimlerden ise sadece yüzde 35'i ayrılma yönünde oy kullanırken, bu oran eğitim seviyesi düştükçe artmış ve vasıf sahibi olmayan kesimlerde ayrılığı destekleyenlerin oranı yüzde 67'ye ulaşmıştır.⁷ Bu sonuçlar, 'Brexit' referandumu küreselleşme süreçlerinden etkin yararlanan bütünleşme yanlısı kesim ile 'küreselleşmenin geride bıraktıkları' arasında keskin bir ayrışma olduğunu ortaya koymaktadır. Muhafazakar Parti de dahil olmak üzere, referandum sonuçları, siyasi partiler açısından sadece büyüme değil aynı zamanda büyümenin bölüşümsel sonuçları üzerine de yoğunlaşmasını gerektiren bir döneme girildiğini göstermektedir.

Region	Katılım oranı	Oy oranları	
		Kalma	Ayrılma
East Midlands	74.2%	41.18%	58.82%
East of England	75.7%	43.52%	56.48%
Greater London	69.7%	59.93%	40.07%
North East England	69.3%	41.96%	58.04%
North West England	70.0%	46.35%	53.65%
Northern Ireland	62.7%	55.78%	44.22%
Scotland	67.2%	62.00%	38.00%
South East England	76.8%	48.22%	51.78%
South West England	76.7%	47.37%	52.63%
Wales	71.7%	47.47%	52.53%
West Midlands	72.0%	40.74%	59.26%
Yorkshire and the Humber	70.7%	42.29%	57.71%

Brexit referandumunu İngiliz siyasetinde kapsamlı değişiklikleri de beraberinde getirmiştir. Referandum sonucunda istediğini elde edemeyen David Cameron, Başbakanlık'tan ve Muhafazakar Parti Başkanlığı görevinden istifa etmek durumunda kalmış, yerine Temmuz 2016'dan itibaren Theresa May İngiltere'nin yeni Başbakanı olarak göreve başlamıştır. May oldukça zor bir dönemde Başbakanlık görevini üstlenmiştir. Zira bir taraftan iç si-

7. Sara B. Hobolt, "The Brexit Vote: A Divided Nation, A Divided Continent," Journal of European Public Policy, 23(9), 2016, 1269.

yasette İskoçya ve Kuzey İrlanda'nın referandum sonrasında Birleşik Krallık'ın parçası olarak kalmasını temin etmeye çalışırken, diğer taraftan da Lizbon Antlaşması'nın 50. maddesi (Article 50) çerçevesinde İngiltere'nin AB'den ayrılmasını olası en az hasarla yönetmesi gerekecektir. Referandum sonucu İşçi Partisi açısından da önemli kırılmalar yaratmıştır. Parti lideri Corbyn'in kampanya boyunca yeteri kadar kuvvetli politika izlemeyi düşünen parti içi muhalifler, ortaya çıkan sonuçtan Parti liderini sorumlu tutmuş ve peş peşe gelen istifalarla liderlik değişimini talep etmişlerdir. Ancak Corbyn konumunu korumaya devam etmiştir.⁸

Referandum sonrası Başbakanlık koltuğuna oturan Theresa May ve kabinesi en çok Brexit sürecine ilişkin bir planın olup olmadığına dair eleştirilere tabi tutulmuştur. Yaklaşık iki ay boyunca tek pazar, serbest dolaşım ve göçmenlerin durumu ilgili konular hükümetin kapsamlı bir açıklama yapmaktan kaçınması nedeniyle belirsizliğini korumaya devam ettirmiştir. Diğer taraftan 23 Haziran referandumunu sonucundan memnun olmayan bir kesim ikinci referandumun yapılmasına ilişkin imza kampanyası başlatarak kısa sürede 4 milyondan fazla kişiye ulaşmıştır. Aralarında hakim ve yargıçlar, akademisyenler, medya temsilcileri ve milletvekilleri gibi kanaat önderlerinin de bulunduğu başka bir kesim İngiltere'nin AB'den çıkmasını sağlayacak Lizbon Antlaşması'nın 50. maddesinin hayata geçirilmesinin Parlamento'da onaylanması gerektiğini dile getirerek dolaylı yoldan referandum sonuçlarının Parlametoda yapılacak bir oylama ile geçerlilik kazanabileceğinin sinyalini vermeye başlamışlardır. İmza kampanyası ile dile getirilen ikinci referandum talebi hükümet tarafından doğrudan reddedilmiştir. Düzenlenen ilk kabine toplantısında "AB dışındaki fırsatlara odaklanmalıyız" mesajını veren Başbakan May, ayrıca 50. maddenin devreye sokulması için Parlamento kararına ihtiyaç duyulmadığını savunmuştur.

Tüm bu tartışmalara ve Brexit süreciyle ilgili hükümetin planın olmadığına dair eleştirilere Başbakan May ilk kez 2 Ekim'deki Muhafazakar Parti Ulusal Kongresi'nde net bir cevap vermiştir: "İngiliz toplumu 23 Haziran'da değişiklik için oy vermiştir. Ülkemizde sessiz bir devrim gerçekleşmiştir. Brexit Brexit'tir ve onu başarıyla sonuçlandıracağız."⁹ Konuşmasında ay-

8. Brexit referandumunda seçmenlerin oy kalıpları ve siyasi etkileri üzerine bkz. Matthew J. Goodwin and Oliver Heath, Brexit Vote Explained: Poverty, Low Skills and Lack of Opportunities, Research Report for the Joseph Rowntree Foundation, 2016.

9. Theresa May, "Britain after Brexit: A Vision of a Global Britain", 2 October 2016, <http://press.conservatives.com/post/151239411635/prime-minister-britain-after-brexit-a-vision-off>

Sonuçlar, 'Brexit' referandumu küreselleşme süreçlerinden etkin yararlanan bütünleşme yanlısı kesim ile 'küreselleşmenin geride bıraktıkları' arasında keskin bir ayrışma olduğunu ortaya koymaktadır.

rica İngiltere'nin egemenliğini geri kazanacağı ve tüm kontrolü ele alacağına vurgu yapan May, her ne kadar konuşmasında açıkça söylemese de 'sert Brexit' olacağının sinyalini vermiştir. Son olarak İngiltere'nin AB'den ayrılması için resmi süreci başlatacak olan 50. maddenin Mart 2017'de hayata geçirileceğini açıklayarak hazırlıklara başladığını belirtmiştir. Başbakan May'in açıklamaları hem mali piyasaların hem siyasilere hem AB'de kalma yanlısı kesimlerin tepkisini çekmekte gecikmemiştir. Bilhassa tek pazardan çıkmanın getireceği belirsizlik ve açık hedefler belirlenmeden 50. maddenin hayata geçirilmesi iç politikada May'i eleştirilerin hedefine oturtmuştur. Hükümetin söz konusu tutumu bir yatırımcı tarafından Londra'daki Yüksek Mahkemeye taşınınca tartışmanın boyutu değişmiştir. Zira her fırsatta İngiltere'nin AB'de kalmak için arka kapıları kullanmayacağını dile getiren ve 50. maddenin hayata geçirilmesi kararının hükümet tek başına alabileceğini söyleyen Başbakan May bu kez, Yüksek Mahkeme'nin 3 Kasım'da açıkladığı Brexit sürecinde 2 yıllık geri sayımın başlaması için meclis oylaması gerektiği kararı ile sarsılmıştır.¹⁰ Karara hükümetin ilk tepkisi "temyize götüreceğiz" olurken, The Daily Telegraph, The Sun, Daily Express, Daily Mail gibi gazeteler bir sonraki gün kararı üç yargıcın resimlerini manşetten vererek "halk düşmanı" ilan etmekte gecikmemiştir.

Siyasi tartışmaların ötesinde, İngiltere'de referandum sonuçlarının kısa vadedeki en yıkıcı etkileri ise ülkedeki göçmenler üzerinde olmuştur.¹¹ Bir taraftan İçişleri Bakanlığı verilerine göre Ekim 2015–Mart 2016 arası dönemde AB vatandaşları tarafından İngiltere vatandaşlığına başvuru sayısı yapanların sayısı %15 artarken diğer taraftan ülkede yabancı düşmanlığı ve nefret suçu sayısında endişe verici bir artış kaydedilmiştir. Birleşmiş Milletler Irkçılıkla Mücadele Komisyonu'nun hazırladığı rapora göre İngiltere'de 16-30 Haziran tarihleri arasında 3198 nefret suçu işlenmiştir. Bu sayı 2015 yılına kıyasla yüzde 41'lik bir artış anlamına gelmektedir.¹²

Referandum sonucu AB saflarında da kısa süreli şok etkisi yaratmıştır. AB liderlerinin ilk tepkisi üzüntülerini dile getirmek yönünde olmuştur. Almanya Başbakanı Merkel bu gelişmeyi AB bütünleşme sürecine büyük bir

10. For the official judgment of the case of R (Miller) -v- Secretary of State for Exiting the European Union <https://www.judiciary.gov.uk/wp-content/uploads/2016/11/judgment-r-miller-v-secretary-of-state-for-exiting-the-eu-20161103.pdf>

11. Alan Travis, "UK Passport Applications from EU Nationals Rose 14% before Referendum," The Guardian, 25 August 2016.

12. Katie Forster, "Hate Crimes Soared by 41% after Brexit Vote, Official Figures Reveal", Independent, 13 October 2016.

darbe olarak adlandırırken, Fransa Cumhurbaşkanı Hollande İngiltere'nin kararının Avrupa'ya ciddi bir sınava soktuğunu ifade etmiştir. Ardından AB Parlamentosu Başkanı Martin Schulz, AB Konseyi Başkanı Donald Tusk ve AB Komisyonu Başkanı Jean-Claude Juncker çeşitli kademelerde kriz masası görüşmeleri düzenleyip İngiltere'yi vakit kaybetmeden müzakerelerine başlamaya davet etmişler nitekim gecikmenin belirsizliği uzatacağını vurgulamışlardır. Diğer taraftan, Fransa'da Marine Le Pen liderliğindeki Ulusal Cephe (National Front), Hollanda Geert Wilders liderliğindeki Özgürlük Partisi (Party of Freedom) ve İtalya'daki Beppe Grillo liderliğindeki 5 Yıldız Hareketi (Five Star Movement) gibi öne çıkan AB karşıtı partiler vakit geçirmeden kendi ülkelerinde de referandum yapılması talebinde bulunmuştur. Ekim ayında düzenlenen ve Theresa May'in Başbakan olarak katıldığı ilk AB Zirvesi'nde AB liderleri ile arasında soğuk rüzgarlar eserken, İngiltere'nin 'sert Brexit' istemesi halinde müzakerelerin de sert geçeceği mesajı verildi. Dolayısıyla, Brexit süreci boyunca bir tarafta İngiltere'nin en az zararlar müzakereleri tamamlama çabası doğrultusunda siyasi, toplumsal ve ekonomik baskıyı her daim üzerinde hisseden Başbakan May ile AB liderleri arasındaki müzakerelerin gerilimli geçeceği öngörülebilir. Nitekim yaklaşan Almanya, Fransa ve Hollanda seçimleri nedeniyle AB iç siyasetinde Brexit sonrası İngiltere'nin yeni statüsü ve elde edeceği her türlü olası ayrıcalık seçim kampanyalarında iç politika malzemesi olarak kullanılacağı ve Brexit'in olası domino etkisine sebep olmaması için İngiltere'nin bu kararı nedeniyle zorlu bir müzakere sürecine maruz kalması beklenebilir.

Brexit süreci boyunca bir tarafta İngiltere'nin en az zararlar müzakereleri tamamlama çabası doğrultusunda siyasi, toplumsal ve ekonomik baskıyı her daim üzerinde hisseden Başbakan May ile AB liderleri arasındaki müzakerelerin gerilimli geçeceği öngörülebilir.

III. BREXİT VE AVRUPA BÜTÜNLEŞMESİNİN GELECEĞİ

İngiltere'nin AB'den ayrılma kararı alması hem AB hem de İngiltere açısından belirsizliğin yoğun olduğu bir türbülans dönemini başlatmıştır. İngiltere'nin ayrılma kararı AB tarihinin en önemli kırılma noktalarından birini oluşturmaktadır. Zira İngiltere, AB'nin en büyük askeri gücüne, ikinci büyük ekonomisine ve en büyük finans merkezine sahiptir. Ayrıca, genişleme politikaları açısından bakıldığında İngiltere, AB bütünleşmesinin küreselleşmeye açık yüzünü oluşturduğunu da belirtmek gerekiyor. Bu nedenle, İngiltere gibi önemli bir gücün AB'den ayrılmasının Birlik açısından güç kaybı anlamına geleceğini belirtmek yanlış olmayacaktır. Diğer taraftan, AB de İngiltere için en önemli ekonomik aktör konumundadır. Zira İngiltere'deki doğrudan yabancı yatırım stokunun yüzde 50'si AB menşelidir. İngiltere bankalarının Euro bölgesindeki varlıkları, ABD'deki varlıklarından yüzde 70 daha fazladır. Aynı şekilde İngiltere, ihracatının yüzde 45'ini AB'ye, ithalatının ise yüzde 53'ünü AB'den yapmaktadır.¹³

Karşılıklı siyasi ve ekonomik bağımlılık düşünüldüğünde İngiltere-AB ilişkilerinin bundan sonra nasıl şekilleneceğini öngörebilmek ve buna bağlı olarak Avrupa bütünleşmesinin gelecekteki formatı hakkında analiz yapabilmek oldukça zordur. Ancak yine de başlıca senaryolar üzerinden opsiyonları analiz etmek mümkün olabilir.

İngiltere-AB ilişkilerinin formatı üzerine dört farklı senaryodan bahsetmek mümkündür. Birinci olası senaryo Norveç modelidir. Norveç, AB üyesi olmamasına rağmen AB ile derin bir entegrasyon içindedir. Tek Pazar'a büyük oranda erişim hakkı olan Norveç serbest ticarete ek olarak, AB bütçesine katkı sağlamakta, Norveç ile AB vatandaşlarının karşılıklı serbest dolaşımına müsaade edilmektedir. Serbest dolaşım konusunda İngilizlerin çekince içerisinde olduğu dikkate alınırsa Norveç modeli İngiltere için, en azından ayrılma yanlılarının belirlediği parametreler ekseninde, cazip görünmemektedir. İkinci olası senaryo İsviçre modelidir. İsviçre'nin AB ile olan ilişkisi büyük ölçüde Norveç modeline benzemektedir. Ancak malların ve hizmetlerin serbest dolaşımı olsa da İsviçre Tek Pazar'ın parçası değildir. Ancak İsviçre Schengen Bölgesi üyesidir. Yani sadece AB vatandaşlarına vizesiz seyahat imkanı sağlamamakta, AB üyesi ülke vatandaşı olmasa da

13. Mads Dagnis Jensen ve Holly Snaith, "When Politics Prevails: The Political Economy of a Brexit," *Journal of European Public Policy*, 23(9), 2016, 1302-1310.

Schengen vizesine sahip üçüncü ülke vatandaşlarına da seyahat imkanı tanımaktadır. Bu nedenle İsviçre modeli, ekonomik açıdan İngiltere'nin ihtiyaç duyduğu özerkliği sağlasa da Schengen-temelli serbest dolaşım uygulaması nedeniyle cazip olmayacaktır. Üçüncü olası senaryo Türkiye'nin AB ile yürüttüğü Gümrük Birliği modelidir. Teknik olarak AB üyesi olmayan Türkiye, 1996 tarihli Gümrük Birliği kararı nedeniyle AB ile gümrüksüz mal ticareti yapabilmektedir. Ayrıca Türkiye, dış ticaret mevzuatını AB mevzuatına uygun olarak düzenlemek durumundadır. AB üyesi olmadığı için AB'nin dış ticaret politikalarının şekillenmesinde doğrudan söz hakkı bulunmayan Türkiye'nin Birlik ile geliştirdiği model, bu haliyle İngiltere açısından cazip olmayacaktır. Zira söz konusu model tek taraflı bağlanmayı gerektirmektedir ki İngilizlerin AB'ye hayır demesinin temel nedeni de Birlik politikalarına bağlı kalmak istememeleridir. Dördüncü olası senaryo ise Kanada modelidir. Bu modele göre Kanada ile AB arasında derin ve kapsamlı bir serbest ticaret antlaşması hayata geçirilmiştir. Buna göre taraftan hassas oldukları ürün grupları hariç standart serbest ticaret anlaşmalarının ötesine geçen derinlikteki anlaşma dizayn etmişlerdir. Ancak hem AB hem de Kanada diğer ülkelerle olan ticari ve ekonomik ilişkilerinde tamamen kendi önceliklerine göre özerk politikalar izleme hakkına sahiptirler. Bu nedenle, İngiltere açısından da derinlikli bir serbest ticaret anlaşması, müzakerelerin mahiyeti ve sonucuna göre, kuvvetli bir alternatif olarak gözükmektedir.

İngiltere'nin AB'den ayrılmasının Avrupa bütünleşmesi üzerine de önemli etkileri olacağı öngörülebilir. 'Brexit' kararının ilk etkisinin psikolojik olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır. Zira referandum sonrasında AB'de hakim retorik daha önceki dönemlerin baskın teması olan 'bütünleşme' ekseninden çıkıp hızlı bir şekilde 'çözülme' eksenine kaymıştır.¹⁴ Zira AB üyesi ülkeler bu noktadan itibaren bir yandan İngiltere'nin çıkışını en az hasarla yönetmeye çalışacak, diğer taraftan da bu ayrılığın diğer ülkelere emsal teşkil ederek AB için çözümlere neden olacak bir domino etkisi yaratmasının önüne geçmeyi hedefleyecektir. İngiltere'nin AB'den ayrılmasının Avrupa bütünleşmesine etkisi Avrupalı liderlerin siyasi ufku ve Avrupa halklarının bütünleşme projesine gösterecekleri sadakatin derecesine göre şekillenecektir. Bu değişkenler ekseninde Avrupa bütünleşmesi için üç temel gelecek senaryosundan bahsetmek mümkündür.

14. AB'nin çözülmesi (disintegration) üzerine tartışmalara ilişkin bkz. Hans Vollaard, "Explaining European Disintegration," Journal of Common Market Studies, 52 (5), 2014, s. 1142-1159.

İngiltere'nin AB'den ayrılmasının Avrupa bütünleşmesine etkisi Avrupalı liderlerin siyasi ufku ve Avrupa halklarının bütünleşme projesine gösterecekleri sadakatin derecesine göre şekillenecektir.

Dağılma Senaryosu

İngiltere'nin ayrılığı sonucunda ortaya çıkması muhtemel birinci senaryo “tamamen dağılmadır.” Büyük bir üyesini kaybetmiş olması AB bütünleşmesinde tersine bir sürecin başlamasına neden olabilir. AB'nin bir süredir yoğun çoklu-kriz ortamında olduğu da dikkate alınırsa ‘Brexit’ yönetilmesi zor bir ayrılığa dönüşebilir. Özellikle kıta Avrupası'nda hızla yükselişe geçen ırkçı ve yabancı düşmanı partilerin iktidara gelmeleri durumunda Avrupa karşıtı projeleri hayata geçirmek isteyecekleri, göçmen karşıtı politikalara ağırlık verecekleri ve korumacı ekonomi politikalarını önceleyecekleri öngörülmektedir. İngiltere'deki referandum sonucunu takiben Fransa, Hollanda, Danimarka, Almanya ve İsveç'te referandum taleplerinin peşi sıra gelmesi ‘domino etkisi’ tezini güçlendirir niteliktedir. Ancak her bir ülkede ayrılma talebinde bulunan partilerin tek başına iktidara gelme ihtimali, en azından şimdilik, olmadığı dikkate alınırsa ve bu ülkelerdeki yerleşik ana-akım partilerin AB yanlısı politikalara sahip olduğu düşünülürse ‘domino etkisi’ tezine daha temkinli yaklaşmak yerinde olacaktır. Bununla birlikte, söz konusu içe kapanmacı politikaların yükselişe geçmesi ve nihayetinde AB'nin çözülmesi durumunda oluşabilecek ekonomik ve siyasi maliyeti hesaplamak imkânsıza yakın derecede zor olmakla birlikte, Avrupa ekonomilerini çok derinden sarsacağına şüphe yoktur. AB'nin kontrolsüz bir dağılma sürecine girmesi, Avrupa kıtasının ekonomi ve dış güvenlik politikaları açısından Mazower'in tabiriyle 1930'lara dönüşe neden olması ve tekrar ‘karanlık kıta’ tartışmalarını gündeme getirmesi söz konusu olabilir.¹⁵ Bu durum, şüphesiz, ABD ve Avrupa'nın müttefikleri açısından da büyük güvenlik risklerinin ortaya çıkmasına neden olabilir. Dolayısıyla, AB bölgesi üyesi hiçbir ülkenin böylesi bir maliyeti göze alması beklenemez. Bu nedenle “tamamen dağılma” senaryosunun gerçekleşmemesi için, diğer şartlar sabitken, AB liderleri tarafından azami gayretin gösterileceğini ve bu senaryonun gerçekleşme ihtimalinin oldukça düşük olduğunu belirtmek gerekir.

Derinlikli Entegrasyon

AB'nin geleceğine ilişkin ikinci senaryo ise derinlikli entegrasyondur. Bu noktada AB üyesi ülkeler, İngiltere'nin ayrılışını ‘son çağrı’ olarak değer-

15. Mark Mazower, Karanlık Kıta: Avrupa'nın 20. Yüzyılı, İstanbul: Alfa Yayıncılık, 2015.

lendirebilir ve mevcut üyelerle İngiltere'nin vizyonu ile çelişen daha derinlikli bütünleşme sürecini hayata geçirebilir. Ancak bu senaryoda AB'nin ekonomik ve siyasi bütünleşme süreçlerindeki asimetriye neden olan yapısal sıkıntıların ortadan kaldırılması için kapsamlı bir reform/yeniden yapılanma sürecine girilmesi ve bunun kısa süre içerisinde gerçekleştirilmesi gerekecektir. Zira AB'nin karşı karşıya olduğu tüm akut sorunlar başta Euro buhranı ve göç krizi olmak üzere Birlik'in 'aksak kurumsal yönetimi' ile doğrudan ilgilidir. Bu yapısal sorunlara önerilecek çözümler arasında para ve maliye politikaları arasındaki uyumsuzluğun giderilmesi, göç, güvenlik ve dış politika alanlarında federal yönetim sistemine geçilmesi bu senaryonun gerçekleşmesinin ön şartlarıdır.¹⁶ Felsefi açıdan daha "yakın Birlik" ve politik olarak daha "federal bir AB" anlamına gelen bu senaryonun hayata geçirilmesinin ekonomiden çok siyasi ve hukuki -yani hükümlerlik- boyutu ön plana çıkmaktadır. Bu senaryo AB'nin karşı karşıya olduğu sorunları etkin biçimde aşabilmesi açısından optimum çözüme işaret etmekle birlikte siyaseten uygulanması en zor çözüm önerisidir. Zira AB üyesi ülkelerin ulus-devlete ilişkin hassasiyetleri dikkate alındığında kapsamlı egemenlik devri anlamına gelecek bu formülde ulus-devletlerin Avrupası'ndan ulus-üstü bütünleşme aşamasına geçilmesi gerekmektedir ki mevcut politik ekonomi konjonktüründe böylesi bir çözüm ekonomik açıdan arzu edilir olsa da siyaseten uygulanabilir değildir.

Farklılaştırılmış Entegrasyon

'Brexit' sonrası Avrupa bütünleşmesine ilişkin üçüncü ve en olası senaryo farklılaştırılmış entegrasyon senaryosudur. Bu senaryo "tamamen dağılma" ve "yeniden yapılanma" senaryolarının arasında bir yerde sub-optimal çözüme işaret etmektedir. İktisat perspektifinden "en iyi çözüm" olan tamamen yeniden yapılanmanın siyaseten uygulanabilir olmaması, diğer taraftan AB'nin dağılmasının doğuracağı maliyetleri aktörlerin üstlenmeyi göze alamaması farklılaştırılmış Avrupa fikrini "ikinci en iyi çözüm" haline getirmektedir.¹⁷ Bu modele göre tüm AB üyesi ülkelerin her alanda eşit

16. Mustafa Kutlay, "Euro Krizinin Politik Ekonomisi ve AB'nin Uluslararası Sistemdeki Geleceği" içinde Fikret Şenses, Ziya Öniş ve Caner Bakır (eds.), Ülke Deneyimleri Işığında Küresel Kriz ve Yeni Ekonomi Düzen, İstanbul: İletişim Yayınları, 2013, s. 169-185.

17. Bu senaryonun politik ekonomi temelinde detaylı tartışması için bkz. Ziya Öniş ve Mustafa Kutlay, "Ekonomik Bütünleşme/Siyasal Parçalanmışlık Senaryosu," Uluslararası İlişkiler, 9 (33), 2012, 3-22.

İktisat perspektifinden "en iyi çözüm" olan tamamen yeniden yapılanmanın siyaseten uygulanabilir olmaması, diğer taraftan AB'nin dağılmasının doğuracağı maliyetleri aktörlerin üstlenmeyi göze alamaması farklılaştırılmış Avrupa fikrini "ikinci en iyi çözüm" haline getirmektedir.

derecede ve derinlikli entegrasyona girmelerinden ziyade iç içe geçmiş daireler (concentric circles) şeklinde yeniden yapılanacak olan Avrupa bütünlüşmesi zamanla diğer alanlarda da bütünlüşmenin esnek bir yapıya kavuşturulduğu ve bu yapının hukuki kalıba sokulduğu bir mimariye evrilebilir.¹⁸ Bu tarz bir mimari yapının AB'yi "uluslar Avrupası" temelinde tasavvur eden hükümetlerarasıcı görüşten farklılık oluşturduğunu belirtmek gerekir.¹⁹ Zira bütünlüşmenin daha ileri seviyelere taşındığı dar "merkez grubu" bu sayede federal Avrupa idealine daha çok yaklaşmış, ulus-devlet kontrolündeki pek çok yetkiyi ulus-üstü seviyeye taşımış olacaktır. Yine aynı mimari yapı çerçevesinde AB, bütünlüşme sürecinin dışında kalan üyeler açısından bir hükümetlerarasıcı kurum mahiyetinde olacaktır. Bu noktada farklılaştırılmış entegrasyon kimi ülkelerin daha derinlikli bütünlüşme sağlayabildiği, diğerlerinin ise daha az egemenlik devri ile parçası olmak istedikleri alanlara yoğunlaşabildiği bir mimari ortaya çıkarabilecektir.

Ancak farklılaştırılmış AB modelinin uygulamada karşılaşıcağı ciddi engeller bulunmaktadır. Birincisi, 28 üyenin her birinin farklı seviyelerde entegre olmasına imkan sağlayacak hukuki ve bürokratik mekanizmaları tesis etmek oldukça zordur. Bugüne kadar AB bütünlüşmesi farklılaşan hızlarda entegrasyon prensibine göre ilerlemiştir. Yani, kimi ülkeler Euro bölgesi, Schengen Bölgesi gibi politika alanlarına diğerlerinden daha hızlı geçiş sağlamıştır. Ancak, bütünlüşmenin hukuki ve kurumsal mantığı bir noktada istisnalar haricinde tüm üyelerin aynı nihai hedefe yöneleceğini varsaymıştır. Farklılaştırılmış entegrasyon ise üye ülkelerin sadece bütünlüşme hızlarında farklılaşmasını değil, aynı zamanda bütünlüşmedeki nihai hedeflerini de farklılaştırmasını mümkün kılan yönetim mekanizmasının adıdır. Bu durum, doğal olarak, farklı bir kurumsal ve hukuki yönetim mekanizmasını gerektirmektedir. AB'nin ilerleyen dönemde bu tarz bir kurumsal yeniden yapılanma tartışmasını başlatması gerekecektir. İkincisi, bu mekanizmalar tesis edilse bile farklı parçalardan oluşan ve uluslararası ilişkiler konularında ortak tavır geliştirmekte zorlanan bir AB, küresel sis-

18. "Çok vitesli Avrupa", "değişken geometri" ya da "a la carte Avrupa" gibi fikirler bir süredir siyaset yapımcılar arasında ve akademide tartışılmaktadır. Bu konuda bkz. "The European Union as a System of Differentiated Integration: Interdependence, Politicization and Differentiation," *Journal of European Public Policy*, 22 (6): 764-782.

19. Bu görüşün önde gelen savunucularından Moravcsik'in konuya ilişkin analizi için bkz. Andrew Moravcsik, "Preferences and Power in the European Community: A Liberal Intergovernmentalist Approach", *Journal of Common Market Studies*, Cilt 31, No.4, 1993, s.473-524.

temde etki gücünü kaybetme eğilimine girebilir. Halihazırda, ortak eylem problemleri nedeniyle küresel güvenlik, göç krizi ve ekonomik krizin yönetişimi gibi konularda düşük performans sergileyen AB'nin farklılaştırılmış entegrasyon senaryosunda ortak eylem problemlerini nasıl aşacağı belirsizliğini koruyan bir husustur. Üstelik AB, bu dönüşümü uluslararası sistemin kapsamlı bir dönüşüm geçirdiği süreçte yapabilmelidir.

Uluslararası ilişkiler disiplininin günümüzdeki en önemli tartışmaları arasında küresel güç kaymaları yer almaktadır. BRICS ve yakın-BRICS ülkeleri uluslararası sistemde ekonomik ve siyasi gücünü artırırken, Batı hegemonyası mukayeseli açıdan gerilemektedir. Hatta denilebilir ki Uluslararası İlişkiler literatüründe askeri açıdan olmasa bile ekonomik düzlemde çok-kutuplu bir dünyaya geçiş yaşandığına dair bir mutabakat ortaya çıkmaktadır.²⁰ Geçtiğimiz on yılda yükselen güçler küresel ekonomideki payını kademeli olarak arttırmış, gelişmiş ekonomilerin payı 2004-2014 arasında yüzde 54'ten yüzde 43'e gerilemiştir.²¹ Küresel sistemin en agresif 'statü talebinde bulunan aktörü' Çin, küresel hegemonik dönüşüm tartışmasının merkezinde yer almaktadır.²² Satın alma gücü paritesi ile kıyaslandığında ABD'yi ekonomik büyüklük olarak 2014 yılında geride bırakan Çin'in, "büyüme hızındaki yavaşlamaya rağmen, cari fiyatlarla, 2028 yılında ABD'nin ekonomik büyüklüğüne ulaşacağı öngörülmektedir."²³ Bir bütün olarak bakıldığında ise, IMF tahminlerine göre, BRICS ülkelerinin satın alma paritesine göre dünya üretimindeki payının 2020 yılında yüzde 33'e ulaşması beklenmektedir. Öte yandan, 2000 yılında yüzde 44 paya sahip G7 ülkeleri için bu oran 2020 itibarıyla yüzde 30'a gerileyecektir.²⁴

Bu durum, serbest piyasa ekonomisi ve liberal demokrasiyi önceleyen

20. Martin Jacques, *When China Rules the World: The End of the Western World and the Birth of a New Global Order*, New York, The Penguin Press, 2012. Charles Kupchan, *No One's World: The West, the Rising Rest, and the Coming Global Turbulence*, Oxford, Oxford University Press, 2011. Joseph Nye, *Is the American Century Over?*, London, Polity Books, 2015.

21. PwC, "The World in 2050: Will the Shift in Global Economic Power Continue?", Şubat 2015, <<http://www.pwc.com/gx/en/issues/the-economy/assets/world-in-2050-february-2015.pdf>>

22. Deborah W. Larson ve Alexei Shevchenko, "Status Seekers: Chinese and Russian Responses to U.S. Primacy", *International Security*, Cilt 34, No 4, 2010, s. 63-95.

23. PwC, op. cit.

24. Rakesh Mohan and Muneesh Kapur, "Emerging Powers and Global Governance: Whither the IMF?", *Uluslararası Para Fonu (IMF) Çalışma Belgesi*, <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2015/wp15219.pdf>>

normlara dayalı liberal uluslararası düzen için yeni bir meydan okumayı beraberinde getirmektedir. Zira yükselen güçler, başta Çin ve Rusya olmak üzere, ‘devlet kapitalizmi’ ya da ‘stratejik kapitalizm’ modellerine göre uluslararası sistemde nüfuzlarını artırmaktadır. Stratejik kapitalizmin en çok öne çıkan özellikleri güçlü liderliğe dayalı illiberal siyasal rejimler çerçevesinde yeni-korumacı ticaret politikaları, devlet-güdümlü yatırım stratejileri ve aktif bölgeselleşme motivasyonudur. Diğer taraftan ilgili aktörler artan ekonomik güçlerine paralel olarak küresel yönetişimin temel kurumları olan IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü ve G20 gibi kurumlarda daha fazla söz hakkı talep etmektedir. Bu açıdan stratejik kapitalizm modelleri Batı-merkezli liberal düzende revizyonist motiflerle sosyalize olmaktadır.²⁵ Bu durum, Avrupa bütünleşmesi açısından, İngiltere’nin ayrılışı ertesinde hem iç hem de dış meydan okumaları beraberinde getirmektedir. Zira AB küreselleşmenin meydan okumalarına daha esnek bir yapı ekseninde daha etkin cevaplar üretmeye çalışırken aynı zamanda bütünleşmenin temel değerleri olan serbest piyasa ekonomisi ve liberal demokrasi merkezli diğer aktörler açısından gösterge etkisi oluşturabilecek politikalar üreterek dönüştürücü gücünü koruyabilmesi gerekecektir.

25. Robert H. Wade, “Emerging World Order? From Multipolarity to Multilateralism in the G20, the World Bank, and the IMF”, *Politics & Society*, 39 (3), s. 347–378.

IV. SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME

Fransa'nın efsanevi devlet başkanı Charles De Gaulle İngilizler için “İngiltere izoledir; her yaptığı şeyde oldukça karakteristik ve orijinal huy ve geleneklere sahiptir” tespitinde bulunmuştur.²⁶ ‘Brexit’ referandumu ve Avrupa için şok edici sonucu bu sözün haklılığını bir defa daha ortaya koymuştur. İngilizler, sürpriz bir kararla AB'den ayrılma yönünde irade ortaya koymuş, bu karar pandoranın kutusunun açılmasına neden olmuştur. Ancak İngilizlerin kararı tek başına ‘İngiliz sıra dışılığı’ olarak da değerlendirilemez. Zira sonuç, makro-seviyede analiz edildiğinde, küreselleşmenin kazananları ve kaybedenleri arasındaki mücadelenin de tezahürü olarak okunmalıdır. Küreselleşme süreçleri ve bütünleşme yanlısı kesimler yani genç nüfus, kozmopolitanizm yanlısı büyük şehirlerin sakinleri ve sanayi-sonrası meslek grupları, referandumda ‘evet’ oyu kullanmıştır. Fakat, az eğitilmiş ve yaşlı nüfus, coğrafi olarak küreselleşmeden nispeten kopuk kırsal kesimlerin sakinleri ve geleneksel sektörlerde çalışan işçi sınıfları referandumda ‘hayır’ oyu vermiştir. Birinci kesim için serbest dolaşım ve bütünleşmenin getirdiği ekonomik kazanç temel motivasyonu oluştururken ikinci kesim için sınırların daha sıkı kontrol edilmesi ve ‘İngiliz işçiler için İngiliz işler’ vurgusu temel belirleyici değişkenler olmuştur. Bu açıdan bakıldığında Brexit referandumu bugün AB bütünleşmesinin içinde bulunduğu paradoksu da ortaya koymaktadır. Elit düzeyinde Avrupa bütünleşmesine olan kuvvetli destek küreselleşmenin kaybedenleri nezdinde kuvvetli bir Avrupa-şüpheliğe dönüşmüş durumdadır. Bu farklılaşma ise ırkçı ve yabancı düşmanı partilerin manipüle edebildikleri bir alana dönüşmüş durumdadır. Bu nedenle küreselleşme süreçlerinin etkin yönetilebilmesi ve Avrupa bütünleşmesinin nimetlerinin daha adil dağıtılabilmesi AB'yi daha derin bütünleşmeye götürmek isteyen elitlerin kafa yorması gereken temel konulara dönüşmüştür. Zira dönüşen uluslararası sistemde kitleleri ikna edebilmek ancak bu şekilde mümkündür ve kamuoyu desteğini arkasına almayan fikirlerin 21. Yüzyıl Avrupası'nda başarılı olması ihtimali her geçen gün azalmaktadır.

26. Oliver Franks, “A new Europe”, Daedalus, 93(1), 1964, s. 70.

KAYNAKÇA

Alan Travis, “UK Passport Applications from EU Nationals Rose 14% before Referendum,” The Guardian, 25 August 2016.

Andrew Moravcsik, “Preferences and Power in the European Community: A Liberal Intergovernmentalist Approach”, Journal of Common Market Studies, Cilt 31, No.4, 1993, s.473-524.

Charlie Cooper, “EU Referendum: Jeremy Corbyn is now Genuinely against Brexit,” Independent, 21 June 2016.

David Cameron, “UK’s Cameron Speaks on EU Membership”, Bloomberg, 23 January 2013.

Deborah W. Larson ve Alexei Shevchenko, “Status Seekers: Chinese and Russian Responses to U.S. Primacy”, International Security, Cilt 34, No 4, 2010, s. 63-95.

For the official judgment of the case of R (Miller) -v- Secretary of State for Exiting the European Union <https://www.judiciary.gov.uk/wp-content/uploads/2016/11/judgment-r-miller-v-secretary-of-state-for-exiting-the-eu-20161103.pdf>

Hans Vollaard, “Explaining European Disintegration,” Journal of Common Market Studies, 52 (5), 2014, s. 1142-1159.

Katie Forster, “Hate Crimes Soared by 41% after Brexit Vote, Official Figures Reveal”, Independent, 13 October 2016.

Mads Dagnis Jensen ve Holly Snaith, “When Politics Prevails: The Political Economy of a Brexit,” Journal of European Public Policy, 23(9), 2016, 1302-1310.

Mark Mazower, Karanlık Kita: Avrupa’nın 20. Yüzyılı, İstanbul: Alfa Yayıncılık, 2015.

Martin Jacques, When China Rules the World: The End of the Western World and the Birth of a New Global Order, New York, The Penguin Press, 2012. Charles Kupchan, No One’s World: The West, the Rising Rest, and the Coming Global Turbulence, Oxford, Oxford University Press, 2011. Joseph Nye, Is the American Century Over?, London, Polity Books, 2015.

Matthew J. Goodwin and Oliver Heath, *Brexit Vote Explained: Poverty, Low Skills and Lack of Opportunities*, Research Report for the Joseph Rowntree Foundation, 2016.

Matthew Goodwin ve Caitlin Milazzo, *UKIP: Inside the Campaign to Redraw British Politics*, Oxford: Oxford University Press, 2015.

Mustafa Kutlay, "Euro Krizinin Politik Ekonomisi ve AB'nin Uluslararası Sistemdeki Geleceği" içinde Fikret Şenses, Ziya Öniş ve Caner Bakır (eds.), *Ülke Deneyimleri Işığında Küresel Kriz ve Yeni Ekonomi Düzen*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2013, s. 169-185.

Oliver Franks, "A new Europe", *Daedalus*, 93(1), 1964, s. 70.

Peter Foster, "EU deal: What David Cameron Asked for... and What He Actually Got," *The Telegraph*, 14 June 2016.

PwC, "The World in 2050: Will the Shift in Global Economic Power Continue?", Şubat 2015,

<<http://www.pwc.com/gx/en/issues/the-economy/assets/world-in-2050-february-2015.pdf>>

Rakesh Mohan and Muneesh Kapur, "Emerging Powers and Global Governance: Whither the IMF?", *Uluslararası Para Fonu (IMF) Çalışma Belgesi*, <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2015/wp15219.pdf>>

Robert H. Wade, "Emerging World Order? From Multipolarity to Multilateralism in the G20, the World Bank, and the IMF", *Politics & Society*, 39 (3), s. 347–378.

Sara B. Hobolt, "The Brexit Vote: A Divided Nation, A Divided Continent," *Journal of European Public Policy*, 23(9), 2016, 1269.

Theresa May, "Britain after Brexit: A Vision of a Global Britain", 2 October 2016, <http://press.conservatives.com/post/151239411635/prime-minister-britain-after-brexit-a-vision-off>

The European Union as a System of Differentiated Integration: Interdependence, Politicization and Differentiation, *Journal of European Public Policy*, 22 (6): 764-782.

Ziya Öniş ve Mustafa Kutlay, "Ekonomik Bütünleşme/Siyasal Parçalanmışlık Senaryosu," *Uluslararası İlişkiler*, 9 (33), 2012, 3-22.

LİBERAL PERSPEKTİF ANALİZ

Sayı: 4, Ocak 2017

'BREXIT' SONRASI İNGİLTERE VE AB BÜTÜNLEŞMESİNİN GELECEĞİ

Dr. Mustafa Kutlay

📍 Turgut Reis Caddesi, No: 15/4 Mebusevleri Çankaya - Ankara

☎ 0312 213 24 00

✉ info@ozgurlikarastirmalari.com

f ozgurlikarastirmalari

🐦 ozgurlikar